

Партнерство за
Отворена
Власт на
**Северна
Македонија**

НЕЗАВИСНО ИЗВЕСТУВАЊЕ:

Република Северна Македонија

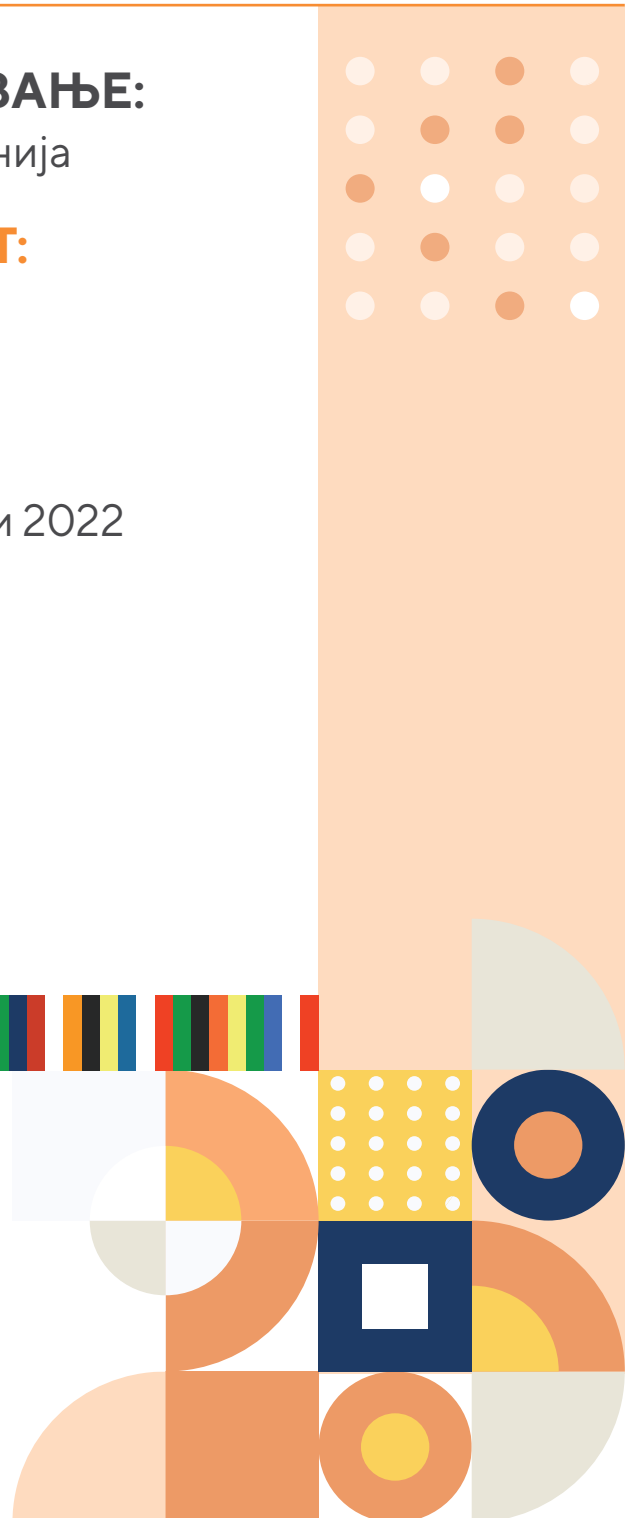
ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ:

Пристап до правда

ИЗВЕШТАЈ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА:

октомври 2021 - 19 септември 2022

Зоран Биковски, НВО „КХАМ“ Делчево

Во пресрет на подготовката на петтиот Национален акциски план за Партнерство за отворена власт 2021-2023 година (НАП за ПОВ 2021-2023), се формираше Мрежа на граѓански организации за ПОВ со цел поорганизирано делување и влијание на граѓанските организации на неговото креирање, како и поттикнување и мониторинг на имплементацијата на постојниот и идните акциски планови.

Со цел обезбедена вклученост на граѓанските организации во поддршка и следење на имплементацијата на НАП за ПОВ 2021-2023, Мрежата за ПОВ учествува и придонесува за воспоставување структура за координација и мониторинг на развојот и спроведувањето на НАП за ПОВ 2021-2023 обезбедувајќи независен мониторинг на имплементацијата.

СОДРЖИНА

Извршно резиме:	
Република Северна Македонија -	
Пристап до правда	5
I. Вовед	8
II. Имплементација на акцискиот план -	
Пристап до правда	10
III. Методологија и извори	18
Анекс I.	19
Преглед на имплементацијата на	
Пристап до правда	19
Анекс II.	23
Извори/материјали за верификација	23

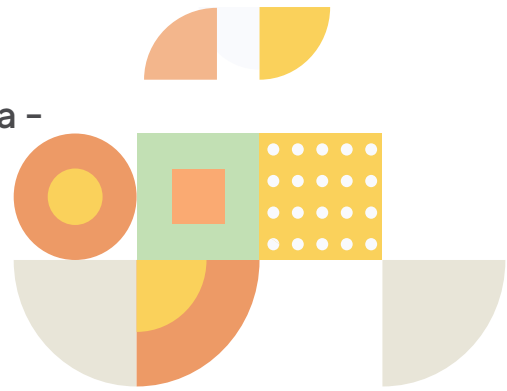
Образецот за извештајот го изработи Дарко Антиќ од Здружението ЕСЕ врз основа на обрасците за извештајот на МНИ (механизам за независно известување). Образецот е изработен за подготовка на извештаи, кои се дел од процесот за независно оценување и мониторинг на Акцискиот план за ПОВ на Република Северна Македонија од страна на претставници на граѓанските организации кои се членки на Националната мрежа на ГО за ПОВ.

Здружение за еманципација,
солидарност и еднаквост
на жените - ECE

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ:

Република Северна Македонија - Пристап до правда

Приоритетната област „Пристап до правда“ има за цел да ги заштити лицата, кои се од ранливите категории граѓани, од нехуман третман, да ги загарантира социјалните права на лицата кога се во социјален ризик и да го направи системот за правда достапен за сите. Во најголем дел од заложбите се гледа значителен напредок, со што институциите покажуваат посветеност, отвореност и покажуваат разбирање за состојбите на ранливите групи граѓани. Во извештајот, покрај напредокот, се предочува дека постои слаба координација и дека не сите институции со иста посветеност влијаат заложбите да бидат докрај и навремено реализирани. Сепак, периодот 2021 - 2022 година е период што го одбележаа сериозни предизвици, како пандемијата со КОВИД-19, воената инвазија врз Украина, енергетската криза и растот на цените на прехранбените производи, што влијае, пред сè, МТСП да ја насочи енергијата кон ублажување на состојбите. Сето ова придонесе да не може најредовно да се одржуваат состаноците на работните групи со физичко присуство, па во најголем дел се одржуваа онлајн. Постои напредок во сите четири заложби што се дел од приоритетната област „Пристап до правда“, а најголем е во делот на професионализација на полицискиот кадар и неговата сензибилизација, што е содржано во првата заложба. За поздравување е сè поголемата отвореност на МВР преку опремување на 11 простории со аудио и видео записи. Напредок има и во заложбата за пристап до правда на социјално загрозените и граѓани во социјален ризик преку редовно ажурирање на листата на корисници на ГМП од страна на МТСП, достава до Комората на извршители, со што се превенира блокирањето на социјалниот број. На тој начин значително е намален бројот на лица што се блокирани од страна на извршителите и потребно е само софтверско решение, па банките ќе оневозможат негово блокирање. Постои одреден напредок во административна смисла за заложбата за жени што претрпеле семејно насилство преку подготовка на два подзаконски акти, кои по одобрување од страна на Врховниот суд ќе бидат усвоени од Министерството за правда. Назначени се дежурни судии за семејно насилство, а се работи и на креирање на обрасци за прибирање на податоци од страна на полицијата, како и изработка на правилник. Во поголем дел се констатира напредок кај активностите поврзани со МВР и МП, но постои недостиг на информации од МТСП. Четвртата заложба за „Правно зајакнување на граѓаните преку достапни информации и отворени институции“ кулминираше со анализа на законот на БПП, со подготвени законски измени во закон за БПП и се чека на негово одобрување. Напредок има и во делот на вештачењето, а 11 подрачни одделенија на МП се физички достапни и се работи активно на веб-страницата на МП да биде достапна и за лицата со оштетен вид, дислексија и др. Во тек е и постапка за изработка на национален план за правно зајакнување. Сето ова укажува дека процесот напредува според предвидената динамика и води кон реализирање на заложбата. Се препорачува поголема ангажираност на претставниците на МТСП, со цел поголема ефикасност на партнерството, бидејќи се работи за состојбата на нивните корисници.

ОПШТ ПРЕГЛЕД НА ПРИОРИТЕТНАТА ОБЛАСТ

Приоритетната област „Пристап до правда“, преточена преку 4 конкретни заложби, се реализира според предвидената динамика. Работните групи функционираат со одредени осцилации и предизвици, но видлива е високата мотивираност на сите учесници. Тоа се докажа и во периодот на КОВИД-19 кога состаноците се одржуваа онлајн, а потоа, по завршувањето на пандемијата, продолжија со физичко присуство. Исклучок претставува работната група на втората заложба, која нема одржано ниту еден официјален состанок. Сепак, по иницијатива на НВО „КХАМ“ Делчево, во октомври 2021 година се одржа состанок во Владата на РС Македонија со што заложбата 70 % е реализирана. На тој начин оваа заложба фати чекор со другите заложби. Прогрес има кај сите заложби и постои значителен напредок во професионализација на кадарот во полициските структури, како и на структурите што работат во затворите. Зголемена е и достапноста до информациите за жртвите на семејно насилство преку 11 полициски простории со аудиоопрема и видеоопрема, отвореност на постапките, а и секој суд има добиено дежурен судија за семејно насилство. Подготвени се голем број правни акти што чекаат усвојување, со што видливо ќе се подобри третманот на ранливите категории граѓани. На овој начин се добива сè поголема отвореност на институциите, зголемена е транспарентноста, со што се обезбедува и поголема заштита на правата на ранливите категории граѓани и нивен пристап до правда.

ТАБЕЛА 1.

БРЗ ПРЕГЛЕД

Приоритетот постои од: октомври 2021 година

Период на имплементација, кој е предмет на известување:
19 септември 2022 година

Број на заложби во рамки на приоритетот: 4

РАЗВОЈ НА ПРИОРИТЕТОТ

Ниво на отвореност и учество: ограничен

Гласот на ГО: умерено влијание

Вклученост на јавните институции: ограничено

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Усвоени заложби: 100 (%)

Целосно реализирани заложби: 0 (%)

Ниво на соработка меѓу ГО и јавните институции: ограничено

ПЕТ КЛУЧНИ ПРЕПОРАКИ

Тие имаат за цел да го информираат развојот на заложбите што се дел од приоритетот што се оценува во следниот акциски план и да го насочат спроведувањето на тековниот акциски план. Мониторот го препорачува следново:

Редовни состаноци на работните групи со цел реализација на преземените задачи од заложбата.

Подобра координација помеѓу членовите на работните групи во заложбите.

Секоја институција или организација да предложи замена која репрезентативно ќе ги презентира во интерес на континуитетот и темпото на реализација на заложбата.

Да се направи тестирање дали промените кои се предизвикани од досегашните активности во заложбите обезбедуваат поголем пристап до правда и поквалитетни услуги за целните групи на терен.

Да се предложат замени за членовите на партнерството, доколку заложбата не ја гледаат како своја туку како наметната и не можат да ѝ се посветат.

ЗА АВТОРОТ

Зоран Биковски е дипломиран социолог со повеќе од 20 години искуство во граѓанскиот сектор, кој одлично ги познава предизвиците со кои се соочуваат лицата во социјален ризик. Во текот на неговата професионална кариера посебни достигнувања остварува преку НВО „КХАМ“ Делчево и како претседател на „Македонската платформа за борба против сиромаштија“. Со својот ангажман е препознатлив во делот на застапување за подобри законски решенија во интерес на маргинализираните групи и доследна имплементација на законските решенија што се насочени кон ранливите категории на граѓани. Одличен познавач е на Законот за социјална заштита, како и на Законот за здравствена заштита и превентивни здравствени програми. Биковски има развиена експертиза за примена на методологијата „Правно зајакнување и социјална отчетност“ и има искуство во мобилизирање на заедниците и застапување за нивните права. Од овде и неговиот интерес за реализација на приоритетната област „Пристап до правда“, каде што е и предлагач на една од заложбите.

I. ВОВЕД

Партнерството за отворена власт е глобална иницијатива која ги обединува реформаторите од власта и лидерите од граѓанското општество во креирање акциски планови за властите да бидат поинклузивни, респонзивни и отчетни. Заложбите од акцискиот план во приоритетната област „Пристап до правда“ може да се надоградуваат на постојните заложби, да идентификуваат нови чекори за реализација на тековните реформи или да иницираат акција во сосема нова област. Независниот монитор Зоран Биковски е ангажиран за изработка на овој извештај и тој спроведе серија активности за оцена на имплементацијата на заложбите за да се осигура дека властите ќе останат посветени на нивното спроведување. Лидерите од граѓанското општество и од власта ги користат овие евалуации за да се осврнат на сопствениот напредок и да утврдат дали преземените акции имаат влијание врз животот на луѓето.

Северна Македонија учествува во ПОВ од 2011 година и досега има усвоено пет акциски планови. Петтиот акциски план (2021 – 2023) ја надминува амбицијата на претходните планови, особено во однос на транспарентноста на јавните набавки, испораката на јавни услуги и пристапот до правда за ранливите групи. Целосното спроведување на планот може да ја направи Република Северна Македонија регионален лидер на Западниот Балкан во клучните области на отворена власт

и ги адресира приоритетите од процесот за пристапување во ЕУ. Со оглед на опфатот и обемот на акцискиот план, потребна е тесна соработка меѓу јавните институции и граѓанското општество за постигнување значајни резултати. Заложбите од петтиот акциски план на Република Северна Македонија се организирани во пет тематски области: транспарентност, антикорупција, испораката на јавни услуги, пристап до правда и животна средина и климатски акции. Заложбите покриваат голем број теми, вклучително и јавни набавки, следење на пријавите за имотната состојба на јавните функционери, интегрирање на граѓанските приоритети во испораката на јавни услуги и зајакнување на пристапот до бесплатна правна помош. Република Северна Македонија го спроведува и својот втор акциски план за отворен парламент и првиот акциски план за отворено судство за зајакнување на транспарентноста на судските власти.

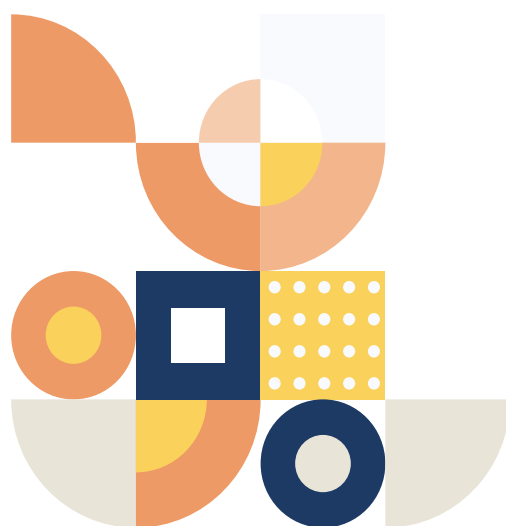
Проценката ја направи независниот монитор Зоран Биковски од НВО „КХАМ“ Делчево, кој ја направи и оваа евалуација. Извештајот има за цел да го информира тековниот дијалог за развивање и спроведување на идни заложби.

Овој извештај ја опфаќа имплементацијата на заложбите во рамките на Пристап до правда од петтиот акциски план на Северна Македонија за периодот 2021 – 2023.

Партнерството за отворена власт е доброволна меѓународна иницијатива која цели кон обезбедување конкретни заложби од страна на владите кон нивните граѓани со цел да промовира транспарентност, да иницира граѓанско учество, борба против корупција за да го зајакне доброто владеење и управување. Во тек е имплементација на петтиот акциски план на ПОВ 2021 - 2023, кој содржи 5 главни приоритети за кои веќе се креираат политики и активности со чија имплементација ќе се унапреди ефикасноста во примената на законите во интерес на граѓаните. Мора да се истакне дека ова е период кога РСМ и официјално ги започна преговорите за членство во ЕУ со одржување на Меѓувладината седница на 19 јули 2022 година.

Прв конкретен чекор е Билатералниот скрининг. Тој се состои од две фази:

- 1) објаснувачка сесија и
- 2) билатерална сесија, на која земјата кандидат ја претставува својата подготвеност да го усвои и да го промени законодавството. Ова е дополнителен мотив со најголема внимателност и посветеност да се донесуваат законите и да се спроведуваат реформите во јавната администрација, со цел унапреден третман и пристап до правда на социјално загрозените и ранливите категории граѓани.

II. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА АКЦИСКИОТ ПЛАН – ПРИСТАП ДО ПРАВДА

2.1. ПРЕГЛЕД НА АКЦИСКИОТ ПЛАН – ПРИСТАП ДО ПРАВДА

Со цел да се обезбеди систематизиран начин на планирање и спроведување на процесот на консултација, кој ќе осигура навремен, непречен, инклузивен и транспарентен процес на кокреирање на НАП 2021 - 2023 година, во 2020 година беше утврден начинот на спроведување на процесот на кокреирање на овој НАП, како и постапката за спроведување консултации со засегнатите страни за креирање на нови приоритети и заложби во рамките на процесот ОВП со временска рамка, беше упатен јавен повик за кокреирање на НАП 5 и беа дадени насоки за спроведување на прашалник за оцена на имплементацијата на мерките од НАП за ОВП 2018 - 2020 и потребата од нивно вклучување во новиот НАП 5.

Темелено на предвидлива и соодветно уредена постапка на процесот на кокреирање, во септември 2020 година година, започна процесот на подготовка на петтиот Национален акциски план 2021 - 2023 во кој, согласно со доставените нови идеи и прашања што треба да бидат разработени во планот, се изврши фузирање, прегрупирање, но и проширување на опфатот на приоритетните области за новиот акциски план, па така четвртата приоритетна област го доби називот: Пристап до правда.

При развојот на приоритетите беа вклучени претставници на институциите: Министерство за труд и социјална политика, Министерство за внатрешни работи, Министерство за правда, Министерство за финансии, Министерство за информатичко општество и администрација (МИОА). Освен институциите, граѓанските организации што работат во областа беа исто така активно вклучени во дефинирање на заложбите во рамки на овој приоритет. Согласно со спроведените интервјуа и консултации со членовите на работните групи, немало заложби коишто биле неприфатени, а нивото на соработка и отвореност на институциите и граѓанските организации е високо, што се докажува и со посветеноста и соработката на сите засегнати страни, не само во процесот на дефинирање на заложбите туку во процесот на нивна имплементација.

Приоритетната област „Пристап до правда“ во себе содржи четири заложби и во нивната реализација беа вклучени засегнатите институции од кои зависи имплементацијата на законските решенија и граѓанските организации кои застапуваат во име на маргинализираните заедници. Процесот беше отворен

и се реализираше преку состаноци што беа закажувани од координаторите на заложбите, при што се делегираа конкретни задолженија. Соработката се одвиваше преку конструктивен дијалог врз основа на аргументи што веќе беа презентирани во изработката на заложбите и прифатени за да се донесат решенија во интерес на целните групи. Сите заложби беа прифатени, но не сите се имплементираат со иста посветеност. Сето ова придонесе да постои напредок, кој можеме да го окарактеризираме како значителен и доколку се продолжи со ваквото темпо постои објективна можност планот да биде постигнат во предвидениот рок. За ова секако сериозен придонес даваат координаторите на заложбите и претставниците од институциите, кои одговорно пристапија кон процесот и го прифатија партнерството во вистинска смисла, со забелешка за претставниците од МТСП, кои или доаѓаат во променлив состав или не известуваат за промените што настанале во нивниот сектор поврзани со законските измени. Како директни резултати можеме да ги истакнеме: Постои зголемување на обемот на информации помеѓу полициските службеници и до дадениот пресек на спроведените активности обучени се и сензибилизирани 680 полициски службеници да постапуваат со лица корисници на дрога кои ги имаат дисеминирано стекнатите знаења со свои колеги. Зајакнат е капацитетот на вработените лица во затворите преку соодветни обуки, а се примени и нови 96 лица со соодветно образование. Зголемен е бројот на полициските простории опремени со аудио- и видеоопрема на 11, со што сериозно се подобри условите за работа на адвокатите. Напредок има и во втората заложба, затоа што е унапредено ажурирањето на податоците од МТСП кон извршителите, со што значајно е намален бројот на блокирани корисници на гарантирана минимална помош. Постои делумен напредок и кај заложбата за жените што претрпеле семејно насилство, донесени се повеќе акти, се чека одлука на Врховниот суд па да може Министерство за правда да ги примени со нов закон. Целосно е реализирано назначувањето на дежурни судии за семејно насилство во сите основни судови, а делумно постои и напредок со објавување на податоци за сторителите на кривичните дела. Делумно напредок се констатира и кај четвртата заложба, „Правно зајакнување на граѓаните преку достапни информации и отворени институции“, преку овозможување на видливост и пристапност кај 11 подрачни одделенија на МП кои даваат БПП, а 13 се со средна видливост и пристапност. Во напредна фаза е и изработката на Национален план за правно зајакнување.

2.2. ЗАЛОЖБИ

I. Унапредување на заштитата на сексуалните работници и лицата кои употребуваат дроги

ИЗВЕШТАЈ ЗА ДИЗАЈНОТ	ИЗВЕШТАЈ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА
1. Заложбата е развиена преку отворен и консултативен процес со учество на релевантните засегнати страни: ДА	1. Статус на имплементација: ограничена
2. Заложбата е релевантна за ПОВ: ДА	2. Заложбата донела промени во јавниот сектор: ДА

Главна цел на заложбата е сензибилизација на полициските службеници и вработените лица во затворите во постапувањата со лица кои употребуваат дроги и сексуални работници преку обуки. Лицата кои употребуваат дроги често пријавувале случаи дека врз нив бил вршен незаконски претрес од страна на полициските службеници, дека биле малтретирани во полициски станици, биле изложени на тортура (присилувани да признаат дека сториле некое дело за да можат полициските службеници да поведат постапка против тие лица), нечовечко и/или деградирачко постапување, не им биле соопштувани нивните права во полициската станица, врз нив била употребувана прекумерна полициска сила од страна на полицијата во полициското постапување, а како последица од тоа, лицата кои користат дроги се здобиваат со телесни повреди. Покрај тоа што лицата кои употребуваат дроги се изложени на тортура од страна на полицијата, тие се изложени на тортура и во затворите. Согласно со заложбата постигнати се видливи резултати во делот на обучени и сензибилизирани полициски службеници кои треба стекнатото знаење да го применат кон граѓани кои користат дроги и да им се обраќаат со едноставен речник. Обучен е кадар и во воспитно-поправните домови, а постои напредок и во професионализација на службениците, бидејќи има 96 нововработени со соодветно образование. Зголемен е и бројот на полициски простории со аудио- и видеоопрема на 11, со што е олеснета работата на адвокатите и пристапот до информации. Сето ова укажува дека заложбата е во значителна фаза на реализирање. Со тоа се создаваат услови за подобар третман на лицата корисници на дрога во полициска постапка или во затворите, а се зголемува отвореноста на власта кон граѓаните. Интервјутото е водено со координаторот на групата, Сусана Новаковска, претставник од МВР, а потоа уредно по е-пошта се добиени потребните податоци за реализација на заложбата. Од страна на координаторката е доставен и список на обуки низ кои поминале полициските службеници: „Примена на Етички кодекс за однесување на работниците во МВР“ (<https://mvr.gov.mk>), „Современи предизвици за полициски

интегритет“, „Соработка меѓу граѓанските организации и институции во решавање на случаи на родово базирано семејно насилство“, „Обезбедување на родово сензибилни услуги за поддршка на лицата кои претрпеле насилство“, „Превентивно полициско работење, почитување на основните човекови права при полициско постапување“, „Стручно усовршување на полициските службеници за нивно професионално и законско постапување при лишување од слобода, приведување и употреба на средства за присилба“, „Идентификација на деца жртви на сексуална експлатација“ и „Мултипрофесионална превенција на родово насилство“. Задоволство од реализација на заложбата покажува и НВО „ХОПС“, која исто така активно учествува во процесот и е иницијатор на заложбата. Беше спроведено индивидуално интервју со Маргарите Глигуроска како претставник од секторот на НВО во заложбата, која имаше само пофални зборови за процесот, за отвореноста и посветеноста на сите членови на работната група. Од страна на „ХОПС“ имаше предлог и невладината организација да биде дел од процесот на обуките и градењето на полициските служби, но ова барање беше одбиено од Управата за изрекување на санкции со образложение дека обуките веќе претходно биле подготвени, приспособени и се знаело кој точно ќе ги спроведува. Координаторката на групата редовно ги информира сите членови за темпото на обуките, со што процесот е отворен и секој може да биде информиран и да се вклучи уште поактивно, доколку има интерес.

II. Унапредување на пристапот до правда на социјално загроени и граѓани во социјален ризик

ИЗВЕШТАЈ ЗА ДИЗАЈНОТ	ИЗВЕШТАЈ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА
1. Заложбата е развиена преку отворен и консултативен процес со учество на релевантните засегнати страни: НЕ	1. Статус на имплементација: ограничена
2. Заложбата е релевантна за ПОВ: ДА	2. Заложбата донела промени во јавниот сектор: ДА

За користење на правото на гарантирана минимална помош (ГМП) како парично средство од социјална заштита или за преобразба на правото на постојана парична помош во ГМП, постои потреба од докажување дека барателот (или корисникот) не може да обезбеди издршка за себе по ниту една основа. Тоа практично значи дека е потребно барателот/корисникот да поднесе тужба против член на своето семејство или домаќинство за издршка. Втор огромен проблем за оваа категорија на граѓани што се корисници на ГМП е можноста средствата што ги добиваат по таа основа да им се блокираат од страна на извршителите поради неплатен долг. Законот за извршување ги иззема од блокирање корисниците на ГМП, на хуманитарна помош,

социјалните надоместоци и др., со цел да се обезбеди минимален приход за да егзистира семејството додека активно бара работа. Но попусто, од причина што социјалниот број не е видлив за извршителите, локалните самоуправи и банките. Додека да се „докаже“ дека станува збор за средства добиени од областа на социјална заштита, постојат искуства кога корисници на ГМП останувале понекогаш без средства и по 6 месеци. За периодот од започнување на заложбата, координаторот на заложбата не свика ниту еден официјален состанок. Сепак НВО „КХАМ“ Делчево најпрво спроведе кампања за чија потреба беа снимени 10 видеа со сведочење на семејства корисници на ГМП, кои биле блокирани од страна на извршители и подолг период се оставени без средства за живот. НВО „КХАМ“ Делчево креираше база на податоци од граѓанските НВО и во неа се евидентирани 126 лица корисници на ГМП кои биле блокирани во периодот јули - октомври 2021 година. Кампањата на социјалните медиуми што ја водеше НВО „КХАМ“ резултираше со средба која се одржа во Владата, на која Комората на извршители се обврза дека преку внатрешно циркуларно писмо ќе се задолжат извршителите да даваат можност блокираните лица да достават потврда за нивниот социјален статус. Претставникот од МТСП се обврза на редовно ажурирање на списоците на корисниците на ГМП и достава до сите регистрирани извршители. По средбата состојбата е многу подобрена и значително е помал бројот на корисници на ГМП кои се блокирани. Сепак да се реши предизвикот потребно е Работната група формирана за реализирање на заложбата конечно да профункционира. Во делот пак на докажувањето на социјалната состојба и потребата од тужба, воопшто нема никако дијалог, т.е. не е одржана ниту една официјална средба. На поднесеното барање до координаторот Мабера Камбери да даде извештај од досега сработеното, се бараше повеќе време и дека одговор треба да дадат службите во МТСП. На 18 септември 2022 година од координаторката беше побарано по емајл да одговори на имплементацијата на активноста од заложбата, а потоа истото барање таа го препрати до службите во МТСП, но до ден-денес нема одговор. Побарана е средба и со г. Душан Томшиќ, кој е заменик-координатор, но по две презакажување на средбите беше невозможно да се закаже средба. На средбата во септември 2022 година во „Домот на пратеници“, организирана од МИОА, претставникот на здружението на „Млади правници“ истакна дека не се повикани на ниту една средба до сега. До ден-денес не е добиен одговор од МТСП. За самиот процес и неактивноста на работната група од втората заложба беше спроведено интервју со Елена Георгиевска од „Македонското здружение на млади правници“, а свое видување даде и Зоран Биковски од НВО „КХАМ“ Делчево, монитор кој го изготвува извештајот и е дел од работната група.

III. Пристап до правда за жени кои претрпеле семејно насилство

ИЗВЕШТАЈ ЗА ДИЗАЈНОТ	ИЗВЕШТАЈ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА
1. Заложбата е развиена преку отворен и консултативен процес со учество на релевантните засегнати страни: ДА	1. Статус на имплементација: ограничена
2. Заложбата е релевантна за ПОВ: ДА	2. Заложбата донела промени во јавниот сектор: ДА

Како главна причина за заложбата е што постои недостиг на транспарентност кај надлежните институции што се вклучени во системот на заштита од родово базирано насилство врз жени што претрпеле семејно насилство, што придонесува за неефикасна заштита на жените. Не постои ниту посебен систем и евиденција за случаите на родово базирано насилство, со што се оневозможува системско следење, утврдување на состојбите и трендовите и соодветно планирање на политики и закони за превенција и заштита на жените што претрпеле семејно насилство. Оттука, главна цел на заложбата е воспоставување на посебна евиденција за предметите на семејно насилство од страна на сите надлежни министерства и институции вклучени во системот на заштита. Имплементацијата на заложбата се реализираше со забрзана динамика и се одржани 12 средби. Беше ангажиран и домашен експерт, кој подготви два подзаконски акти согласно со членовите 29 и 30 од Законот. Тие се доставени до Врховниот суд и се чека на нивно одобрување, а потоа Министерство за правда треба да ги донесе. Започнати се повеќе процеси, како процесот на автоматско генерирање на податоци, како и податоци за кривични дела поврзани со родово базирано и насилство врз жените. Собрани се податоци со кои се бара измени во законот на БПП, а назначени се и дежурни судии во секој суд за семејно насилство. Сето ова укажува на партнерски однос помеѓу сите чинители и значителен напредок во реализирање на заложбата. Ова пак придонесува кон отвореност на податоците и транспарентност на постапките и поголема заштита на жената во случај на родово базирано насилство и насилство кон жената. Дел од податоците беа собрани преку интервјуто што се спроведе со координаторката Славица Жераиќ, а дел преку нејзино пополнување на табелите со податоци. Г-ѓа Жераиќ поради здравствени проблеми не беше во состојба да учествува на интервју со физичко присуство, но направени се две исцрпни интервјуа по телефон. Координаторката укажа на висока посветеност и координираност на работната група, но се пожали на недостиг на податоци што треба да се обезбедат од претставниците на МТСП. Постои чувство, како кај координаторот на групата, така и кај претставниците на граѓанскиот сектор, дека претставниците на МТСП не го чувствуваат процесот како свој и тоа се покажува преку нередовното доаѓање на состаноци и површност во нивното дејствување. По неколку пати

одложување, координаторката и официјално прати емајл на 29 септември 2022 година со кој официјално побара сите учесници во работната група да ја пополнат табелата, бидејќи од нив зависат податоците. Како и во претходниот случај, не се добиени податоците што се потребни за да може да се прецизираат состојбите. Податоците за изработка на извештајот беа добиени од координаторката Жераиќ по емајл со пополнета табела, а се спроведоа и две интервјуа преку телефон, на кои се разјаснуваа сите детали. Не се спроведе интервју со физичко присуство поради здравствени проблеми на координаторот. Дополнително се спроведе и телефонско интервју со Стојан Мишев од „ЕСЕ“, кој исто така искажа огромно задоволство од напредокот во заложбата. Мишев ја истакна отвореноста на процесот и посветеноста на сите вклучени страни и ги повтори наодите и состојбите кои координаторот веќе ги истакна. Посебно го истакна задоволството за напорите за решавање на предизвиците со вештачењето коешто е голем проблем, посебно во кривичните дела, за што се ангажирани експерти преку самиот процес. Како и во претходните заложби, постои значителен напредок во реализација на заложбата, но очигледно постои предизвик во нееднаквата посветеност на сите засегнати страни.

IV. Правно зајакнување на граѓаните преку достапни информации и отворени институции

ИЗВЕШТАЈ ЗА ДИЗАЈНОТ	ИЗВЕШТАЈ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА
1. Заложбата е развиена преку отворен и консултативен процес со учество на релевантните засегнати страни: ДА	1. Статус на имплементација: ограничена
2. Заложбата е релевантна за ПОВ: ДА	2. Заложбата донела промени во јавниот сектор: ДА

Новиот закон за БПП почна да се применува од октомври 2019 година. Со тоа многу се подобри пристапот до правда, но тој покажа одредени слабости што се пречки во реализацијата. Најпрво Бирото за судски вештачења не е во можност да обезбеди вешти лица за најчестите правни области за кои граѓаните бараат БПП, меѓу кои за геодезија и ДНК-анализа – молекуларна биологија, вториот проблем е одобрување секундарна правна помош на жртви на насилни кривични дела согласно со Кривичниот законик и третиот е во делот на правно зајакнување и правно описменување. Работната група направи сеопфатна анализа, прибрани се сите податоци и првичната нацрт-анализа треба да се случи до крајот на октомври за промената реално да се случи во мај 2023 година. Одржана е средба и со Бирото за судски вештачења, а склучен е и договор со ПЗУ кои вршат ДНК-анализа. Овозможено е 11 подрачни единици на Министерство за правда да бидат достапни за лица со физички пречки и да ја зголемат видливоста, а постои напредок и кај

останатите канцеларии. Направен е регистар на формални и неформални даватели на правна помош, се очекува негово ажурирање и се очекува да биде јавно достапен. Согласно со изјавата на координаторот, редовно се одржуваат состаноци, според динамиката што ја донела Работната група. Постои ограничен напредок и се очекува имплементацијата на заложбата да се реализира до мај 2023 година.

Во октомври 2022 година започна процесот на креирање на Националниот план за правно зајакнување. Избрана е консултантка што ќе го фасилитира целиот процес. Спроведени се интервјуа со претставници на Министерството за правда и Министерството за труд и социјална политика, како и со претставници на подрачните одделенија на МП. Воедно, беа одржани две фокус-групи со здруженија што обезбедуваат правни и параправни услуги. Во просец е и изработката на Националната стратегија за правно зајакнување, што е од суштинско значење за напредокот во имплементација на заложбата. Интервјуто е водено со координаторот на работната група, Аркин Јахији од Министерството за правда, кој ги обезбеди податоците во договорениот рок. Водени се два телефонски разговори, а информациите се доставени и се добиени преку емајл и тие се исцрпни. Освен тоа, координаторот прати емајл со целокупната комуникација што е водена со членовите на работната група на заложбата. Со ова се покажа максимална транспарентност и отвореност на процесот. Задоволство од темпото на реализација на заложбата и на самиот процес истакна и Борис Гудев од здружението „Избор“ од Струмица. Гудев истакна дека имало период кога и по двапати месечно се одржувале состаноци кои најчесто биле онлајн, но кои биле содржајни. Посебно задоволство истакна од ажурноста на Министерство за правда што дозволило отворен процес, каде што се истакнати слабостите во тековниот закон за БП и потребата од негова измена, посебно во вештачењето на предмети. Ваквиот став го потврди и Елена Георгиевска од МЗМП, која истакна дека е направена и анализа на законот за БПП со поддршка на претставниците на Совет на Европа, со што се подготвени и предлог-измени за законот. Во извештајот на координаторот Аркин Јахији стои дека во најголем дел има прогрес во делот на видливост и ефикасност на подрачните одделенија на МП, за што не сите се согласуваат и не секаде е иста состојбата. Дека процесот бил отворен и инклузивен сведочи и тимот од ФООМ, претставени од Ивона Сталевска и Христина Василевска. Тие дадоа дополнување на табелата и нивниот придонес е фокусиран на подготовката на „Национален план за правно зајакнување“. Радува фактот дека се води дебата преку аргументи и на состаноците се презентира фактичката состојба која укажува на нееднаквоста, по примерот на Прилеп, каде што во Подрачното одделение работи еден вработен, кој и нема право да одлучува за секундарна правна помош, па се чека за одобрување и по 4 месеци, за разлика од Тетово, каде што има 21 вработени. Токму ваквиот вид на дебата укажува на отвореност на процесот и преку факти да се бара измена на состојбата, не само на хартија туку и на терен.

III. МЕТОДОЛОГИЈА И ИЗВОРИ

Информациите за овој извештај беа добиени врз основа наследната методологија:

- спроведување на индивидуални интервјуа со координаторите на работните групи на заложбите
- следење на страницата <https://ovp.gov.mk>, каде што можат да се најдат извештаи од спроведените средби
- пополнување на табелите со податоци од реализираните активности од заложбите од страна на координаторите на работните групи
- транспарентно објавување на пополнетата табела до останатите членови на работните групи за нивни коментари или дополнувања
- комуникација по емајл со координаторите и членовите на работните групи на заложбите
- спроведување на индивидуални интервјуа со членовите од граѓанскиот сектор за нивна проценка на процесот на имплементација на заложбите
- пополнување на матрицата за мониторирање
- изработка на нацрт-извештај.

АНЕКС I.

ПРЕГЛЕД НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА „ПРИСТАП ДО ПРАВДА“

Легенда

ЗЕЛЕНО = реализирана (завршена)

ЖОЛТО = во тек (само доколку се преземени сите потребни чекори и заложбата ќе биде реализирана)

ЦРВЕНО = незапочната или започната заложба, но нема напредок во имплементацијата

Број (истокаково АП)	Назив на заложбата	Назив на акциите	Статус на реализација
4.1.	Унапредување на заштитата на сексуалните работници и лицата кои употребуваат дроги	<p>4.1.1. Зголемување на обемот на информации помеѓу полициските службеници во насока на постапување со лица кои употребуваат дроги и сексуални работници преку организирање на обуки за сензибилизација на полициски службеници</p> <p>1. Зголемување на обемот на информации помеѓу полициските службеници во насока на постапување со лица кои употребуваат дроги и сексуални работници преку организирање на обуки за сензибилизација на полициски службеници</p> <p>4.1.2. Зголемување на обемот на информации помеѓу вработени лица во затворите во насока на постапување со лица кои употребуваат дроги и сексуални работници преку организирање на обуки за сензибилизација на вработени лица во затворите</p> <p>4.1.3. Пристап до информации на адвокати и обвинети преку кои полесно ќе се докажува прекршување на човековите права преку воведување на задолжителен аудио и видеозапис во по една полициска станица во секој град на територијата на РСМ за време на распит, а првенствено во Скопје, Гостивар, Струмица, Охрид и Гевгелија</p>	

Број (истокаково АП)	Назив на залоштбата	Назив на акциите	Статус на реализација
4.2.	Унапредување на пристапот до правда на социјално загрозуени и граѓани во социјален ризик	<p>4.2.1. Изготвување интерно циркуларно упатство за користење на законската можност од член 269 став 1 од Закон за социјална заштита за прибавување податоци за материјална, финансиска и имотна состојба на членовите на семејството/домаќинството</p> <p>4.2.2. Зајакнати капацитети на ЦСР за користење на законска можност од член 298 од Закон за социјална заштита</p> <p>4.2.3. Изготвување на прирачник врз основа на активноста бр. 2 со содржани теркови за иницијални поднесоци и други насоки за текот на судска постапка од интерес на ЦСР и споделен со ЦСР</p> <p>4.2.4. Креирање на база на податоци (дата-база) од страна ГО за прекршени права со блокирање на социјалниот број</p> <p>4.2.5. Снимање на видеа со лица на кои им се блокирани сметките и ќе зборуваат за прекршено право и ќе бараат одговорност и ќе нудат решенија</p> <p>4.2.6. Креирање на софтверско решение за сметките на приматели на ГМП и останати приходи, кои се поврзани со социјалниот број за да се оневозможи блокирање на средства од страна на институциите</p>	
4.3.	Пристап до правда за жени кои претрпеле семејно насилство	<p>4.3.1. Организирање на работни средби за дополнување на судскиот деловник од страна на МП</p> <p>4.3.2. Посебна евиденција и квартално објавување на податоци за судски предмети на семејно насилство</p> <p>4.3.3. Назначување на дежурни судии во сите основни судови</p> <p>4.3.4. Формирање на работна група и организирање на работни средби за ревидирање и дополнување на обрасци (кривични дела, прекршоци и поплаки) за собирање на податоци од страна на полицијата</p> <p>4.3.5. Посебна евиденција и објавување на податоци за поднесени и повлечени предлози за кривичното дело телесна повреда (чл. 130 ст.2);</p>	

Број (исто како во АП)	Назив на залошбата	Назив на акциите	Статус на реализација
4.3.		<p>Посебна евиденција и објавување на податоци во однос на изречена и спроведена итна мерка за заштита „отстранување на насилникот од домот и забрана за приближување“</p> <p>4.3.6. Организирање на работни средби и координација со МВР, МП и МЗ за подготовка на образец за собирање и квартално објавување на разделени податоци за семејното насилство од страна на ЦСР, вклучително и детални податоци за бројот на случаи каде што имало потреба, број на поднесени предлози за ПМЗ, број на предлози за изменување, укинување или продолжување на ПМЗ</p> <p>4.3.7. Посебна евиденција и квартално објавување на податоци за бројот на случаи на семејно насилство, како и детални податоци за бројот на предлози за изрекување, менување или укинување на ПМЗ</p> <p>4.3.8. Донесување на насоки за задолжително редовно објавување на податоци за семејното насилство од страна на полиција и ЦСР</p> <p>4.3.9. Креирање на електронски систем за собирање и размена на податоци од страна на ЦСР, судови, полиција и здравствени установи, во однос на привремени мерки за заштита од семејно насилство</p>	
4.4.	<p>Правно зајакнување на граѓаните преку достапни информации и отворени институции</p>	<p>4.4.1. Измена и дополнување на Законот за бесплатна правна помош во одредбите 13, 38, 49</p> <p>4.4.2. Договори за соработка меѓу Бирото за судски вештачења и други надворешни овластени вештачи од областа на геодезија и молекуларна биологија</p> <p>4.4.3. Информативни сесии за потребата од вештачење во области што го засегаат пристапот до правда за слабо имотно население со Министерство за правда, БСВ, адвокатска комора, други институции што изготвуваат вештачења</p> <p>4.4.4. Изработка на интерни упатства (или алтернативно, морандум помеѓу МП и БСВ) за постапување во случај на потреба од вештачења кога е одобрена секундарна правна помош</p>	

Број (истокаково АП)	Назив на заложбата	Назив на акциите	Статус на реализација
4.4.		<p>4.4.5. Анализа со краткорочни препораки (за моментално итно решавање на проблемот со вештачењето и одглавување на предметите коишто моментално се заглавени поради тоа) и долгорочни препораки (законски измени коишто на долг рок ќе го решат проблемот со вештачењето)</p> <p>4.4.6. Креирање и одржување на сеопфатен јавно достапен регистар на вештаци за областите од интерес на БПП</p> <p>4.4.7. Обезбедување физичка пристапност и видливост на ЗБПП</p> <p>4.4.8. „Приспособување на официјалната веб-страница на Министерство за правда (или на https://pravnapomos.mk/) за непречено информирање во врска со ЗБПП (видливост и пристапност до информации за ЗБПП и ПО за лица со дислексија, лица со визуелна и аудитивна попреченост, како и за лица од етничките заедници)“</p> <p>4.4.9. Спојување на податоците на веб-страниците https://pravnapomos.mk/ и https://www.pravnozajakni.mk/</p> <p>4.4.10. Мапирање на формални и неформални даватели на правна помош</p> <p>4.4.11. Креирање и одржување на јавно достапен регистар при МП за формални и неформални даватели на правна помош</p> <p>4.4.12. Спојување на податоци со кои располагаат ГО и Министерството за правда</p> <p>4.4.13. Интероперабилност на постојната база на податоци (дата-база), овозможувајќи пристап до правда</p> <p>4.4.14. Подготовка на Национален план (стратегија) за правно зајакнување</p>	

АНЕКС II.

ИЗВОРИ / МАТЕРИЈАЛИ ЗА ВЕРИФИКАЦИЈА

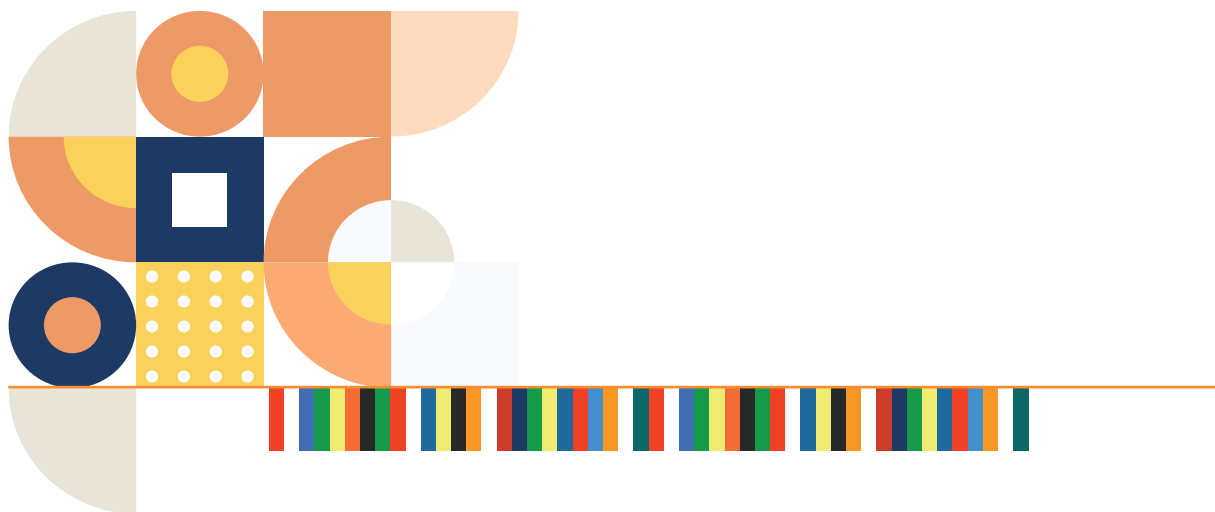
Поради здравствени причини, одмори и презафатеност, комуникацијата со координаторите и членовите на работните групи се водеше по телефон и по емајл. За да се добие на транспарентност и партиципативност, сите членови на работните групи можеа да ги видат одговорите на нивните координатори и да дополнуваат или да коригираат.

Податоците се добиени преку:

- записници од одржани средби на работните групи
- добиено наративно известување со податоци за спроведените активности, јавно доставени за коментар до членовите на работната група од страна на координатор Сусана Новаковска
- добиена табела со податоци за спроведените активности, јавно доставени за коментар до членовите на работната група од страна на координатор Јасна Жераиќ
- добиена табела со податоци за спроведените активности, јавно доставени за коментар до членовите на работната група од страна на координатор Аркин Јахији
- кореспонденција по мејл со четворицата координатори на заложбите
- кореспонденција по мејл со претставниците на ФООМ, Ивона Сталевска и Христина Василевска
- телефонски интервјуа со претставници на секторот на НВО членови во работните групи и тоа:
 - А) Маргарита Глигурска - НВО „ХОПС“
 - Б) Елена Георгиевска - Македонско здружение на млади правници
 - В) Стојан Мишев - Здружение „ЕСЕ“
 - Г) Борис Гудев - „Избор“ Струмица
 - Д) Весна Шапкоски - Здружение „Станица пет“ Прилеп
 - Ѓ) Благица Киров - Здружение „ЕХО“ Штип

КОРИСНИ МАТЕРИЈАЛИ

1. Microsoft Word - for web_2019-21-Design-Report-Template.docx (opengovpartnership.org)
2. Microsoft Word - for web_Implementation-Report-2017-19-APs-template_to-use-updated-12-17-19.docx (opengovpartnership.org)
3. IRM Reports and Analysis (opengovpartnership.org)
4. IRM Guidelines for the Assessment of Minimum Requirements (opengovpartnership.org)
5. NAP5-PARTNERSTVO-ZA-OTVORENA-VLAST-2021-2023-_-potvrden-od-Vlada-26.10.2021.pdf (ovp.gov.mk)

Процесот е поддржан од Секретаријатот на ПОВ како дел од проектот „Поддршка на процесот за спроведување и следење на Националниот акциски план за Отворено владино партнерство 2021-2023“, кој го спроведува Фондација Отворено општество - Македонија во партнерство со Центар за граѓански комуникации и Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените, во соработка со Министерство за информатичко општество и администрација